

Westermarck och hans intellektuella nätverk

Olli Lagerspetz &
Kirsti Suolinna:
Edward Westermarck.
Intellectual Networks,
Philosophy and Social Anthro-
pology. Finska Vetenskaps-
Societeten & Suomalainen
Tiedeseura. Commentationes
scientiarum socialium 77.
Helsingfors 2014, 132 s.
ISBN: 978-951-653-401-8.

Detta nykomna bidrag till forskningen kring Edvard Westermarck baserar sig på tidigare icke utnyttjat arkivmaterial; på brev och korrespondens deponerade i Åbo Akademis arkiv. Boken är skriven på välflytande och ledigt översatt prosa och handlar om Edvard Westermarck på tre vetenskapliga arenor; Helsingfors Universitet, London School of Economics (LSE) och Åbo Akademi (ÅA). I alla tre blev hans roll banbrytande, fast på olika sätt.

Boken handlar också om hur nya vetenskapliga discipliner uppstår ur moderdisciplinen filosofi, och hur de söker sin form och sitt existensberättigande i olika politiska och vetenskaps-historiska kontexter. Den ger en bild av vetenskapens villkor och visar hur kontaktnät, para-

digmskiften, politisk verklighet och ren slump tillsammans formar både forskarkarriärer och akademiska institutioners inriktning. Mycket har förändrats sen Westermarcks dagar, men bokens tema är fortfarande högaktuellt och kommer nog inte att föråldras. Här öser man friskt vatten ur nya källor kring ett mångomskrivet tema: fenomenet Edvard Westermarck.

Boken ställer sig tre frågor: Hur kom det sig att finlandsbördige Westermarck blev medlem av antropologins inre krets i England under förra sekelskiftet? Varför valde han att tacka ja till en professur i det nya universitetet Åbo Akademi som grundades 1918 och vars förste rektor han snart blev, fast han hade sin karriär garanterad i London? Lyckades Westermarck förverkliga sina målsättningar under sin vetenskapliga karriär?

Att Westermarck var en banbrytande figur för finländsk socialantropologi är allom bekant, och att han verkade både i Finland och i England, samt var fältforskare i Marocko likaså. Men hur betydelsefull han var för uppkomsten av en ny disciplin, sociologin, och senare socialantropologin i England har i eftervärldens ögon skymts av disciplinernas senare utveckling.

Den här volymen visar på hur viktiga Westermarcks nära

kontakter till tongivande och banbrytande grupper inom vetenskap och kulturliv under det förra sekelskiftet i London blev för hans karriär, och hur den position han uppnådde i London först främjade och senare hämmade hans akademiska verksamhet i Finland. I boken antyds också vilka hänsyn som bidrog till hans val att flytta över från Helsingfors Universitet till det nygrundade Åbo Akademi. Vi får också svar på frågan hur Westermarck konkret lyckades förena det simultana innehavet av professurer både i England och Finland.

I boken väljer författarna ett vetenskapssociologiskt perspektiv utgående från Bourdieus begrepp *symboliskt kapital* och *vetenskapligt kapital*. Akademisk framgång ser Bourdieu som resultatet av interaktion mellan agenter inom ramen för ett visst aktionsfält. En disciplin vilar på en bas bestående av en vetenskaplig institution, vetenskapliga tidskrifter och vetenskapliga samfund. Dessa utdelar belöningar i form av symbolisk erkänsla, synlighet, tjänster samt status och makt att bedöma andras prestationer. Har man skapat sig ett kapital i form av en akademisk position tenderar kapitalet att öka. Då har man möjlighet att få erkänsla för sina påståenden och argument.

Bourdieu talar om två motsatta principer för överlevnad och vetenskaplig framgång; *succession strategy* och *subversion strategy*. Den förra handlar om framgång genom att man axlar sin föregångares mantel, den senare kräver att föregångarnas position undergrävs för att något nytt, ett paradigmskifte, skall kunna bryta fram. Den individuella forskarens position och förmåga att rätt navigera mellan dessa två kan vara lika avgörande för hans eventuella framgång som hans vetenskapliga bidrags tyngd.

I historien om Edvard Westermarck vetenskapliga gärning i hemlandet och utomlands som här presenteras varvas de olika strategierna och kan förklara framgångar och tillkortakommanden både för honom som individuell forskare och för de vetenskapliga institutionerna han arbetade i.

LSE grundades i London år 1895 och var avsett att frambringa ett alternativ till och en radikal motvikt mot de etablerade lärosätena i Oxford och Cambridge som fram till 1871 uteslutit såväl nonkonformister som katoliker och judar, och som fortfarande fungerade som en kläckningsplats för samhällsledare bland den etablerade elitens avkomma för att stärka klassamhällets bestånd.

Westermarck anknöts till LSE först som lektor 1904, och senare, 1907 som full professor, på basen av sin bok *History of Human Marriage*, en utvidgning av hans doktorsavhandling från år 1889. Den utgavs 1891 på Macmillans förlag som följd av en rekommendation av E. B. Tylor en inflytelserik auktoritet inom antropologin, stationerad i Oxford. Boken kom att bli Westermarcks inkörsport till en akademisk karriär i England. År 1898 inledde han fältstudier i Marocko och lade därmed grunden för fältstudier som senare skulle utgöra varje socialantropologs passageritill fullt medlemskap av skrået.

På flera sätt blev Westermarck en föregångare i England. Han verkade vid ett radikalt universitet, han förde fram nya forskningsmetoder och han kom att fostra en hel generation namnkunniga brittiska socialantropologer. Det var på grund av Westermarck som fältforskningen efterträdde de kammarlärdes hegemoni. Detta betydde i klartext också att han bidrog till den nytta som imperiet Storbritannien skulle komma att dra av den nya disciplinen. Socialantropologin blev uttalat ett instrument för behärskandet av kolonierna. Kolonierna blev de nya brittiska fältforskarnas världsvida tummelfält.

Framgången vid Åbo Akademi var inte lika självklar. Åbo Aka-

demi skapades liksom LSE i London som en protest, men här mot det inflytande som den växande finskhetsivrartrenden fick vid Helsingfors Universitet. ÅA var avsett att bli en fristad för den svenskspråkiga intelligentian och en grogrund för det svenska kulturavets kontinuitet. Det handlade om en bevarande, inte en banbrytande verksamhet.

Även i Finland blev Westermarck lärare för en tongivande skara socialantropologer: Rafael Karsten, Gunnar Landtman och Hilma Granqvist som företog fältstudier, i Palestina, i Sydamerika och på Nya Guinea. Men den nya nationen Finland hade inte samma behov av socialantropologisk forskning som ett världsvitt imperium hade. Westermarcks dröm om ÅA som säte för internationellt banbrytande forskning förverkligades inte. Småningom blev hans visioner för ÅA överkörda av mer praktiska hänsyn.

Vid utformningen av Åbo Akademis profil ville Westermarck satsa på grundforskning och på samhällsvetenskap, som ännu inte fanns i organiserad form i Finland. Han ville inte inkludera tillämpad naturvetenskap eller teknisk utbildning, som båda inriktade sig för praktisk yrkesutövning, i Akademiens undervisning. Argumenten som hans motståndare framförde

var att det fanns ett behov att bredda universitetets rekryteringsbas till att omfatta också bönders och arbetares barn. De behövde en utbildning de kunde tjäna sitt levebröd på.

Vid ÅA tillämpade så Westermarck en bevarande strategi då han försvarade forskningens centrala roll och var emot en vidgning av rekryteringsbasen. Kärnan i strategin bakom LSE, som i England varit Westermarcks inkörsport till framgång hade varit den motsatta; man öppnade upp för nya discipliner och omkullkastade vedertagna akademiska privilegier.

Westermarcks position inom ÅA vacklade, och då han ofta var frånvarande i främmande land hade han ett dåligt utgångsläge för att försvara den. Sviktande ekonomiska konjunkture öka- de inte hans popularitet som rektor. Efter tre års tjänstgöring blev han inte längre omvald. En anse- lig del av boken handlar om de rätt obehagliga turerna i dansen kring hegemoni över Åbo Akademis lärda inriktning, intressant som inlaga i ÅA:s historia men också sedelärande som fallstudie i hur akademiska institutioner fungerar.

Märta Salokoski